

utolsó verssorát („Mi meg álmodzunk”) így fordítottam: „Nasz ne nadoli szon blazsen”, aminek tulajdonképpen ugyanaz a jelentése, mint az eredetiben, csak más szavakkal, más költői kifejezéssel. De nem azt jelenti, ahogy Szilágyi értelmezi: „minket meg elnyom az áldott álom”, mert a „nasz ne nadoli” nem azt jelenti, hogy elnyom, hanem elvisz, elkap, elcsábít stb. Azaz: nem szunnyadásról, hanem merengésről van szó.

A B. Sz. Gy. képei előtt c. versben a „kezes világ”-ot valóban nem „szelíd világ”-nak fordítottam, ahogy pontosan megfelelne, hanem „racsniot szvet”-nek, mert arra gondoltam, hogy világát a festő kézzel formálja. Első asszociációmra „hallgatva” hagytam meg ezt a szép hibát, abban a reményben, hogy a szerző megbocsát, mert kaptunk egy erős metaforát, amely a festő életfilozófiáját s a festészet lényegét is kifejezi.

Végezetül pedig annyit, hogy egyáltalán nem értek egyet öreg barátommal, Radó Györggyel — nem is ér-

tem, Szilágyi miért idézi. — aki szerint a versfordítás a kompromisszumok művészete. Ellenkezőleg! Szerintem a versfordítás egy nagyszerű és ártatlan művészet, a szeretet, a barátság és a szépség művészete; nagy vállalkozás, nagy próba: Merészség. Én évek óta ugyanolyan szeretettel fordítom Pap József (és a többi vajdasági magyar költő) verseit, mint Petőfi, Arany, Ady, József Attila, Illyés, Juhász, Tandori stb. stb., mint Hugo, Verlaine vagy Szeferisz, Ritszosz verseit, arra a nyelvi ösztönökre hagyatkozva, ami gyerekkoromban alakult ki bennem, amikor a magyar nyelv szépségét, dússágát és nagyszerű tulajdonságait megismertem. Nem hagyatkozom semmilyen szótárra, ahogy Szilágyi gondolja, mert tudniillik nincs is magyar—macedón szótár. Ez a munka is, hej, egész biztosan rám vár. Ha sor kerül rá, akkor szívesen felkérem Szilágyi Károlyt is, legyen segítségemre.

Paszka! GILEVSZKI

S Z Í N H Á Z

MENYEGZŐ

Otromba, népbuító, ostoba, zagyva, gusztustalan előadás. Pedig láthatóan aktuális, politizáló, felrázó, fejbe kólintó kíván lenni. Csakhogy kidolgozatlan, következtelen, művészietlen: *eszközök és gondolatok szalmakazla*. Nem nyers szókimondása zavar, ez a kocsmához és a lümpenzereplőkhöz illik is, s azt is megértem, hogy megpróbálták, szűkségét érezték szlovénből bácskai magyarra változtatni Rudi Šeligo darabját, mert — elsősorban vidéki vendégszereplésekre gondolva — felismerték benne az öntudatra rázás lehetőségét. De az előadás készítői a tudatformálás legprimitívebb módját választották. S ahelyett, hogy

Rudi Šeligo: Menyegző. Szabadkai Népszínház. Fordító: Németh János. Rendező: Branko Brezovec. Jelmez: Bjanka Adžić-Ursulov. Dramaturg: Sziveri János. Zene: Murényi Mátyás. Színészek: Kovács Frigyes, Faragó Edit, Szel Péter, Ferenczi Jenő, Bada Irén, Dóró Emma, Arcson Rafael, Albert Mária és Sebestyén Tibor.

a nézőt arra kényszerítenék, szembesüljön önmagával, ismerje fel: emberként másként kell élni, meggondolatlan cselekedetei káros, embertelen következményekkel járhatnak, az előadás a legócskább szórakoztatás szintje alatt van. Nem ismeretlen az ún. totális negatív példa gyakorlata, alkalmazása, de mögüle nem hiányozhat a művészi szervező elv, amely az előadás elemeit műegésszé formálja. Az előadás készítői — elsősorban Branko Brezovec rendező és Sziveri János dramaturg-átdolgozó — olyan vásott gyerekekre hasonlítanak, akik számára kizárólagos cél és élvezet a pusztítás.

Rudi Šeligo a kranji külváros lecsúszott, félresikerült egzisztenciái közül választja szereplőit, akik egy vasárnap délután, amikor megáll az idő, semmi sem történik, s talán ezért születnek ekkor a legképtelenebb ötletek, történik ekkor a legtöbb öngyilkosság, pusztá szórakozásból megrendezik a két félnótás menyegzőjét, borgőzös gonoszkodással becsapják a két szerencsétlent, akik évek óta hiába kilincselnek, könyörögnek törvényes engedélyért. A játék tragikus véget ér.

Még ha tudjuk is, hogy az igazi művészet esetében a lokalizálás szükségtelen, mert hová jutnánk, ha minden másutt írt művet magyarítanánk vagy bácskaisitanánk, való tény, hogy a *Menyegzőhöz* hasonló, döbbenetes történet hatása nagyobb, ha benne a néző saját környezetére, világára ismer. S ez részben lehetne is magyarázata, talán igazolása is a szlovénból magyarra történő átírásnak, ha nem lépi át adaptálói feladatkörét Sziveri János. Ő ugyanis nem ismerve korlátot, annyira átdolgozta Šeligo művét, hogy az Sziveri-darabbá lett. A neveket lehet magyarra változtatni, a favágóból lehet kőműves, a szlovén történelmi utalások magyarral helyettesíthetők, bár ez már vitatható, mert kérdés, hogy Črtomir herceg megkeresztelése a Savicánál nem mélyebb gyökerű-e a szlovéneknél, mint Szent István emléke a bácskai magyaroknál. Sőt a szlovén író nemzetét eszméltető szándékkal sértő megjegyzései is átírhatók, ha ez hasonló szándékkal történik. Mindez lehetséges. Lehet Kraljević Markóból Toldi Miklós, lehet a kísérezőzenét magyar számokból összeállítani, bár nem valószínű, hogy egy külvárosi kricsmiben Karády, Honthy, Sárdy, Koncz Zsuzsa énekel, még kevésbé, hogy Liszt, Kodály, Weber, Debussy szól, még ha rádió is van bekapcsolva a söntésben, főleg ha maga a csapos lány énekl a csantavéri kisbicskáról szóló ordenáré nótát. De az már vitathatatlan, hogy ha valaki a teljes átírást választja, akkor az eredetiben gyakran előforduló szlovén népi hiedelemvilág minden egyes mozzanatát megfelelő bácskai vagy magyar vonatkozásokkal kell helyettesítenie, esetleg ennek érdekében nem ártott volna szakembert is konzultálni, de semmiképpen sem lett volna szabad melegegdeni csupán néhány ötletszerű megoldással, kivált, ha a fordítás nemcsak annyira erőtlen, hanem magyartalan és értelmetlen is, mint a műfordításban semmiképpen sem jártas újságíróé, Németh Jánosé. De hogy a folklór vonatkozások teljes és pontos he-

lyettesítése elmarad, abból látszik, hogy Sziverinek más volt a célja, mint hogy szlovénből bácskai magyar drámát csináljon. Betétei bizonyítják, hogy politizálni akar, ami nem idegen a színháztól, sőt, de ezt otrombán, bután teszi. Amikor a darabbeli Tudathasadásos szabad versre emlékeztető monológban meséli el Lenke és Gyuri, a két gyengeelméjű történetét, hogy hétről hétre utasították el az egyházi és az állami szervek meg-megújuló házassági kérésüket, akkor a magyar előadásban a Tudathasadásos inkább így monologizál: „minket nem bánt senki / szabadok vagyunk álmopolgárok / azt gondolunk amit akarunk / nekünk a szabadság / a bögyünkben van / mi fölvilágosult szabadosok vagyunk / gyökér ami lenről leig ér / s jellemünk a küllemünk / minket nem fog járvány: himlő pestis / nekünk anyánk a közgazgatás / és társadalmi tulajdon az apánk”. Olyan, mint egy kusza, a nagyotmondás látszatában tetszelgő, gyenge Sziveri-vers. Nem ez az egyetlen ilyen hely a „műben”. Ugyancsak Tudathasadással idézteti Domonkostól a *Kormánytörésben* egy részletét, őneki jut eszébe egy Petőfi-idézet, s ő — nyilván a dramaturg szócsöveként — keveri be a történetbe 1956-ot és 1968-at is, pletykai szintű politizálgatással. Mindennél bántóbb azonban a két alábbi részlet: amikor Gyuri a férfi-gyermekágyban fekszik, „szülni készül”, hogy megtévesse az ártó szellemeket, addig Lenke az ég felé meredő asztallábakra gyertyát tesz s közben Kosztolányi versét, az *Üllői úti fákat* mormolja, ennél is gusztustalanabb a Sírásó megjegyzése, hogy a Tudathasadásoshoz hasonlókat „annak idején 42-ben Újvidéknél be a jég alá . . ., ott buzerálják egymást az örökkévalóságban”. Akármi van a szlovén szövegben, az átirásnak ez a formája több, mint meggondolatlanság vagy komolytalanság, égbe kiáltó butaság, ami jobban bánt, mint hogy Šeligo nyomán ezt írja: „magyarok konzervált szarban”!

A megjelenítés semmiben sem különbözik az átdolgozásnál. A rendező képtelen megteremteni a kezdő jelenet hangulatát, a vasárnap délutáni kocsmái unalmat, ami kiváltója a tragikusan végződő szórakozásnak. Egy végsőkig natúr környezetben a színészek kicsavart teatralitással mozognak. Akárcsak a *Madách-kommentárokban*, itt is következetlen a folklór elemek felhasználása, hiteles helyet álnépi szokásokat látunk, aminél zavaróbbak az olyan ötletek, mikor a nászéjszakát követően nemzeti színű zászló rúdjaival emelik ki Lenke alól a véres lepedőt. Általában teljes a zürzavar, összevissza rohangálnak a színészek, s ez akkor is megengedhetetlen, ha nem hazai színpadon, másutt, vendéghátékon történik, ahol mások a föltételek. A színháztörténet meggyalázása ez, amire a *Menyegző* színészei kényszerülnek. Valóban csak kettőjük nevét lehet megemlíteni, Kovács Frigyesét (Gyuri) és Faragó Editét (Lenke), akik nem egyenesen, esésekkel, üresjáratokkal, de alakformáló szándékkal, s olykor sikerrel látják el feladatukat.

Az előadás teljes csődjéhez tartozik a botcsinálta fordítás, a nem

működő telefonról megtudjuk, hogy „romlott”, a Tudathasadásos így jellemzi állandó beszédigényét: „En mindig csöndben vagyok, csak ő termel a számban...” A munkaképtelen itt „használatatlan”. A Nincs miből helyett „Nincsen nekünk” lesz. „Nem tudok a pult mögött állni és tartani a kart”, mondja Gyuri, s ki érti, mire gondol. A Tudathasadásos pedig így beszél, közvetlenül az előtt, hogy Domonkos-versrészletet idéz: „A történelem tévedés, hogy lesöpri a faleveleket az ott-hon küszöbéről, és ok nélkül kinyitja az ajtót, mert hogy az ember sziget... és nincs hová lehajtani a fejét!” Ez zagyvaságnak is sok, akárcsak az életfilozófiaként, összegezeként elhangzó replika: „És alattam is eltörök egy léc. (?) De nem fontos, és nehéz, sötét nap költözik a légzőkosárba (?), és világos lesz mint az ünnep, de ugyanakkor éjszaka is, mintha már a bearanyozott küszöbön lennél, és sem világosságot, sem a vaksötétet nem lehet érezni...”

Pontosan ilyen az előadás is.

Érthetetlen. És végtelenül ostoba. Káros.

GEROLD László

TELEVÍZIO

BETEMETETT VUČJAK

Nagy ambícióval készült a Zágrábi Televízióban Miroslav Krleža *Vučjak* című drámájának tévéváltozata. Hatalmas apparátus és majd egy év állt a kivitelezők rendelkezésére, mert olyan sorozatot kívántak forgatni, amelyre majd külföldön is fölfigyelnek. Az ambíciókat bizonyítja, hogy még a forgatás közben is változott kilenc részből tizenöt lett. A sorozat kárára történt mindez, mondjuk ki azonnal.

Majd négy hónapon át vonszolta Ivo Štivičić szövegkönyvíró és Eduard Galic rendező Krešimir Horvat bölcsészabszolvenst, újságírót, az átlótt tüdejű egykori frontharcost a Narodna sloga zágrábi szerkesztőségétől a boldogságot ígérő, isten hát mögötti Vučjakig, majd onnan is tovább, hogy e hosszú utazásba végül mi, nézők is belefáradjunk. Valahogy túl nagy volt a nekifutás, túl sokat reméltünk, és végül az

Vučjak. Miroslav Krleža drámája nyomán televízióra alkalmazta: Ivo Štivičić. Rendező: Eduard Galic. A főbb szerepekben: Rade Šerbedžija (Krešimir Horvat), Mustafa Nadarević (Benčina), Milena Dravić (Marijana), Mira Furlan (Eva), Ivo Serdar (Wenger), Boris Dvornik (Boros Gyula), Zvonko Lepatić (Pantelija), Fabijan Šovagović (Lazar), Vlatko Dulić (Polugan). Készült a Zágrábi Televízióban. Sugárzás: 1986 októbere és 1987 januárja között.